

TC
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Roma Hukuku Final Sınavı 24. 5. 2018
(Çift No'lu Öğrenciler)

NOT: SINAV SÜRESİ 90 DAKİKADIR. CEVAPLAR OKUNAKLI VE GEREKÇELİ OLMALIDIR. EK KAĞIT ALINABİLİR. BAŞARILAR... (Yrd. Doç. Dr. Sevgi Kayak)

Olay

Romalı R, yakın bir arkadaşı ile sohbeti esnasında, babadan kalma değerli bazı el yazması kitapları saklamak için korunaklı bir sandığa ihtiyacı olduğundan söz eder. Elinde, R'nin aradığı özellikte fazladan bir sandık bulunan A, sandığı hemen R'nin evine gönderir. Sandığın kendisine bağışlandığını zanneden R, sandığı teslim alarak içine kitapları yerleştirir. Yaklaşık üç ay sonra A, sandığın kira bedeli olduğunu söyleyerek R'den 100 sesters talep etmiştir. Bu arada, kumarbaz K'ya yüklü miktarda kumar borcu bulunan R, K tarafından öldürüleceği korkusuyla, tefeci T'den bir ay sonra ödemek kaydıyla ve çok yüksek bir faiz oranı ile borç para alır ve bu parayla kumar borcunu kapatır. R, T'ye olan borcunu ödemek için de, el yazması kitapları satışa çıkarır ve 10 000 sesters karşılığında Ü'ye satar. Teslime birkaç gün kala, kamusal değeri olduğu gerekçesiyle kitaplara Roma devleti adına el konur. Bu arada bir aylık süre dolmuş ve R, T'ye olan borcunu ödeyememiştir. Bu duruma çok öfkelenen T, bir gece R'nin dükkanını kundaklar, o sırada dükkanda bulunan R'nin iş ortağı O, bu yangında ölür.

Sorular

1- R, A'nın kira bedeli adı altında talep ettiği 100 sestersi ödemek zorunda mıdır? Tarafların arasında geçerli bir tasarrufi işlemin bulunup bulunmadığını değerlendirerek cevaplandırınız. (10 p)

R, A'nın kira bedeli adı altında talep ettiği 100 sestersi ödemek zorunda değildir, zira tarafların arasında geçerli bir hukuki işlem mevcut değildir. R ile A arasında sandığın teslimine ilişkin tasarrufi işlem traditio'dur. Traditio, Roma hukukunda res nec mancipi malların devrinde kullanılır. Traditio işleminin geçerli olması için, malın zilyetliğinin devri konusunda tarafların irade uyuşması (animus) ve fiili hakimiyetin karşı tarafa sağlanması (corpus) gereklidir. Olayda tarafların zilyetliğin devri konusundaki iradeleri uyuşmamaktadır (dissensus). Zira R, bağışlama iradesi ile yani malın mülkiyetini devralma iradesi ile zilyetliği devralırken; A ise, zilyetliği devretme iradesi ile zilyetliği devretmiştir. Bu durumda malın mülkiyeti R'ye geçmiş olmaz. R, kiralama iradesi ile zilyetliği devralmadığı için hukuki sebebe dayalı bir zilyetlik devrinden de bahsedilemez. Bu durumda tasarrufi bir işlem olan traditio, devir esnasında tarafların aralarında bir dissensus (devretme ve devralma anındaki iradelerindeki uyuşmazlık) söz konusu olduğu için, kendi geçerlik koşullarını taşımamaktadır ve geçerli bir hukuki işlem mevcut değildir.

2- Eğer R ile A arasındaki işlem geçerli değilse; A, sandığı ve sandığın kullanım bedellerini R'den hangi hukuki gerekçe veya gerekçelerle isteyebilir? (10 P)

R ile A arasında geçerli bir hukuki işlem mevcut olmadığı için A, R'den kira ücreti adı altında bir talepte bulunamaz. Bu durumda sandığı rei vindicatio ile isteyebilir. Zira A, sandığı bağışlama iradesine sahip olarak zilyetliği devretmediği için sandığın mülkiyeti R'ye geçmiş değildir. A, halen sandığın maliki olduğundan ve sandığın zilyetliği elinde bulunmadığından, zilyet olmayan malikin malik olmayan zilyete karşı açtığı dava rei vindicatio ile talepte bulunabilir. Sandığın kullanım bedellerini ise sebepsiz zenginleşme (zira bu kullanım kadar

R'nin malvarlığında bir azalmanın önüne geçilmiştir, çünkü eğer kira işlemi geçerli olsaydı, kira ücreti ödeyecekti, halbuki kira ücreti ödemedi sandıktan yararlanmıştı) veya vekaletsiz iş görme (A, kendisine ait sandıktan yararlandırarak R lehine bir iş yapmıştır) hükümlerine dayalı olarak talep edebilir.

3- A, sandığı kiraladığını açıkça beyan etmiş, fakat R, kulakları ağır işittiği için yanlış anlayarak kabul etmiş olsaydı, 1. soruya vereceğiniz cevap ne yönde değişirdi? Gerekçeli olarak belirtiniz. (20 P)

A, sandığı zilyetliği devir iradesi ile devretmiş ve R de sandığın zilyetliğini devralma iradesi ile hareket etmiş olsaydı, sağlanan fiili hakimiyet ile birlikte traditio işlemi geçerli olacaktı. Ancak traditio sebebe bağlı bir hukuki işlem olarak kabul edildiğinden, traditio'nun arkasındaki sebep geçerli olmayınca traditio da geçersizleşir Traditio'nun arkasındaki hukuki sebepler üzerinde tarafların irade uyuşması yoktur. Zira R, causa donandi (bağışlama sebebi) iradesi ile zilyetliği devralırken, A, causa credendi (kira- alacak sebebi) iradesi ile hareket etmiştir. Bu durumda R'nin iradesi ile beyanı arasında uyuşmazlık vardır. İrade ile beyan arasındaki uyuşmazlık hallerinde, irade teorisi (iç irade üstün tutulur), beyan teorisi (beyanların uyuşması nedeniyle beyan üzerinden sözleşmenin kurulduğu kabul edilir) meselenin çözümünde dikkate alınabilir. Roma hukukunda, özellikle Iustinianus döneminde irade teorisinin hakim olarak kabul edilmesinden dolayı, R'nin iç iradesi causa donandi olmasına karşılık, A'nın iç iradesinin causa credendi olması nedeniyle, iç iradeler uyuşmadığı için sözleşme kurulmamış kabul edilir. (Türk hukukunda güven teorisi uyarınca beyan muhatabının beyana verdiği anlam dürüstlük kuralları uyarınca dikkate alınarak, beyan muhatabı bu beyana güvenmekte haklı ise sözleşme kurulur, ancak hataya düşen tarafa bir iptal hakkı verilir.) Bu durumda traditio, kendi geçerlilik koşullarını taşısa da, sebebe bağlılık ilkesi uyarınca, arkasındaki hukuki sebebin geçerli olmaması nedeniyle geçerli olmaz ve sandığın mülkiyeti R'ye geçmiştir olmaz.

4- T'nin, R'den anapara ve faizleri bir ay sonra isteyebileceğine ilişkin kayıt hukuken ne anlama gelir? Hukuki sonucu nedir? (10 p)

T'nin, R'den ana para ve faizleri bir ay sonra isteyebileceğine ilişkin kayıt, vade anlamına gelir. Vade, bir hukuki işlemin hükümlerini doğurmasını ya da doğmuş olan hükümlerinin sona ermesinin gelecekte gerçekleşmesi kesin bir olaya bağlanmasıdır. Vade halinde tarafların borçları doğar, fakat ifa, vade sonuna kadar ertelenir (geciktirici vade). Bu durumda alacaklı, borçludan, vadesinden önce bir ifa talep edemez (Muacceliyet şartı). Ancak borçlu, eğer isterse vadesinden önce ödeme yapabilir (ifa kabiliyeti). Zira borçlu, ileride ödemedi aciz haline düşüneceğini düşünerek borcunu vadesinden önce ifa etmek isteyebilir, bu durum alacaklının aleyhine değil, aksine lehine olan bir durum olduğundan, alacaklının bir an önce alacağına kavuşmasında faydası olduğundan, borçlunun borcunu vadesinden önce ifa etmesine izin verilmiştir. Bu durumda ifa için, alacaklı, vadeyi beklemek zorundadır, fakat borçlu kural olarak vadeyi beklemek zorunda değildir.

5- R, K tarafından öldürüleceği korkusuyla, T'den aldığı yüksek orandaki faiz miktarını ödemek istemezse, bunu hangi hukuki gerekçe veya gerekçelere dayanarak yapabilir? Açıklayınız. (10 p)

R, saik hatasına dayanabilir. Saik hatası; kişiyi hukuki işlem yapmaya iten nedenlerde düşülen hatadır. Saik hataları kural olarak sözleşmenin geçerliliğine etki etmez. Ancak, dürüstlük kuralları ışığında değerlendirildiğinde, saik hatası temel hatasına dönüşüyorsa, yani işlem artık kendisinden beklenen faydayı sağlayamaz hale gelmişse, sözleşmenin geçersizliğini sağlayabilir. Olayda R, kumar alacaklısı R tarafından öldürüleceğini düşünmeseydi T'den bu denli yüksek oranda bir faizle borç para almayacaktı. Objektif ölçüde göre, R'nin yerine kimi koyarsak koyalım, "eğer hataya düştüğünü bilseydi bu sözleşmeyi yapmayacak idi" olduğu

kanaatine varabiliyoruz. Bu durumda temel hatasına dönüşen bir hata söz konusudur, yani R, artık işleminden beklediği faydayı sağlayamamaktadır.

Bira başka ihtimal, zihni kayıttır. Zihni kayıt irade ile beyan arasında bilerek ve isteyerek yapılan uyumsuzluk halidir. R, bu denli yüksek faizle borç para almak istemediği halde beyanı bu parayı almak yönündedir. Bu durumda beyan teorisine göre sözleşme kurulmuş olur ve zihni kayda düşen tarafa iptal hakkı da verilmemiştir. İrade teorisine göre iç irade üstün tutulduğundan ve R'nin iradesi yüksek faizle borç para almak olmadığından, sözleşmenin zihni kayıt sebebiyle geçersiz olduğunu iddia edebilir.

Bir başka ihtimal gabindir. Gabin; borçlunun zor durumda olmasından veya tecrübesizliğinden veya hiffetsizliğinden yararlanarak edimler arasında aşırı dengesizlik yaratılmasıdır. Olayda para ödücü olarak tek taraflı bir sözleşme bulunduğu için, edimler arasında aşırı dengesizlik şartı gerçekleşmemiş gibi görünüyorsa da, yüksek faiz kararlaştırıldığı hallerde gabin hükümlerine de gidilebilmesi mümkün olabilir.

Bir başka ihtimal, yüksek faiz kararlaştırılmasının dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil etmesidir. Bu durumda R, hakkın kötüye kullanılması olduğunu ileri sürebilir, zira T, yüksek bir faiz kararlaştırarak ve karşı tarafın zor durumundan yararlanarak, aslında sözleşme yapma hakkını kötüye kullanmıştır. Bu durumda her ne kadar karşılıklı edimler söz konusu olmasa da, T'nin davranışı dürüstlük kurallarına aykırılıktır.

6- R'nin, K'ya olan kumar borcu ne tür bir borçtur? R'nin, kumar borcunu ödedikten sonra bu ödemeyi geri alabilmesi hukuken mümkün müdür? (10 p)

R'nin, K'ya olan kumar borcu tabii (eksik borç) borçtur. Tabii borçlar, dava hakkı verilmemiş olan borçlardır. Tabii borçlar bakımından borç ortadan kalkmış değildir, sadece talep edilebilirlik ortadan kalkmış olur. Kumar borcunun Roma'da tabii borç olarak görülmesinin nedeni, bir üretim faaliyeti sonucu elde edilmemiş olması ve bu nedenle ahlaka aykırılık kapsamında değerlendirilmesidir. Bununla birlikte, tabii borç, sona ermiş bir borç olmadığı için, tabii borcun borçlusu bu borcu ifa ettiği zaman, tam borcun ifası gibi kabul edilir ve sebepsiz zenginleşme ile geri istenemez; başka deyişle, borçlu, tabii borç olduğunu ve ödemek yükümlülüğü altında olmadığını bilmediğini söyleyerek hataen ödediği gerekçesiyle ödediğini sebepsiz zenginleşme ile geri isteyemez.

7- R'nin, Ü'ye sattığı el yazması kitaplara, kamusal değeri olduğu gerekçesiyle Roma devleti tarafından el konmasının, tarafların borçlarına olan etkisi nedir? Açıklayınız. (10 p)

Bu olayda sonraki imkansızlık hali vardır. Borçlunun borcunun konusu olan edim, borç ilişkisinin kurulmasından sonra imkansızlaşmıştır, ifa edilmesi artık mümkün değildir. Sonraki imkansızlık halinin taraflar arasındaki borç ilişkisine etkisi, bu imkansızlığın kaynağında borçlunun kusurunun bulunup bulunmamasına göre değişir. Eğer imkansızlığın kaynağında borçlunun kusuru yoksa borç sona erer; eğer imkansızlığın kaynağında borçlunun kusuru varsa sorumluluk borcuna dönüşeceğinden, borçlu tazmin etme borcu altına girer. Olayda sonraki kusursuz imkansızlık vardır, bu durumda Ü'ye olan borcu sona ermiştir.

8- O'nun ölümü olayında; O'nun mirasçıları, kime veya kimlere karşı, hangi hukuki gerekçeyle, hangi hukuki taleplerde bulunabilirler? Kısaca açıklayınız. (20 p)

O'nun ölümü olayı bir haksız fiildir. Haksız fiil, genel davranış kurallarına aykırılıktan doğan bir borç kaynağıdır. Hukuk düzeninin tasvip etmediği bir davranış tarzının icrası halinde haksız fiilden söz edilir. Haksız fiil sorumluluğunun doğması için; 1- haksız fiil bulunmalı (hukuka aykırı fiil ve hukuka aykırılık bağı). Burada, T'nin fiilinin O'ya yönelmemiş olması, ortada O'ya yönelmiş bir hukuka aykırı fiilin bulunup bulunmadığı sorusunu aka getirebilir.

Hemen belirtelim ki T'nin fiili O'ya yönelmemiş olsa da can güvenliğini de ihlal etmeye elverişli bir fiil olduğundan, hukuka aykırılık bağı vardır. 2- Zarar meydana gelmiş olmalı 3- Zarar ile hukuka aykırı fiil arasında illiyet bağı bulunmalı yani bu zarar bu hukuka aykırı fiilden doğmuş olmalı 4- Kusur (Kast, ağır ihmal, hafif ihmal) olmalıdır. Olayda kundaklama, hukuk düzeninin onay vermediği bir davranıştır ve hukuka aykırıdır. Zarar vardır; ölüm zararı maddi ve fiili bir zarardır. İlliyet bağı; O'nun ölümü T'nin yangın fiilinin doğrudan neticesi olduğu için çıkan yangın ile O'nun ölümü arasında illiyet bağı vardır. Kusur da kundaklamaya ilişkin olarak kast, O'nun ölümüne yönelik olarak da ağır ihmaldir. Iustinianus hukukunda kast ile ağır ihmal birbirine eşdeğer sayılmıştır. Olayda O'nun mirasçıları, O'nun ölümünden dolayı meydana gelen zararları, T'ye karşı haksız fiil davası açarak talep edebilirler.